

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3. ОСОБИСТІСТЬ У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

ТЕМА 5. НАВЧАННЯ ТА РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ

Мета: вивчити особливості розвитку і формування особистості та встановити чинники, що впливають на цей процес.

ПЛАН ЗАНЯТТЯ

1. Поняття про особистість, її розвиток та формування.
2. Психотипічні та індивідуально-психологічні особливості особистості
3. Роль спадковості, середовища й діяльності в розвитку особистості.
4. Взаємозв'язок зовнішніх і внутрішніх умов розвитку. Внутрішні суперечності як рушійні сили розвитку.

Ключові слова: особистість, розвиток особистості, суперечності як умови розвитку, спадковість, середовище.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИВЧЕННЯ ТЕМИ

По *першому питанню* необхідно відзначити, що поняття «особистість» характеризує суспільну сутність людини, пов'язану із засвоєнням різноманітного виробничого і духовного досвіду суспільства. Біологічна характеристика людини в нього не входить. *Особистість — соціально зумовлена система психічних якостей індивіда, що визначається залученістю людини до конкретних суспільних, культурних, історичних відносин.* Виявляється вона і формується в процесі свідомої діяльності й спілкування. Поєднує в собі риси загальнолюдського, суспільно значущого та індивідуального, неповторного. Компонентами структури особистості є *скерованість; можливості; характер та самоуправління.* Особистість визначають неповторні фізичні якості, психічні процеси, темперамент, риси характеру, здібності, її потреби, інтереси. Також необхідно визначити поняття індивіда та індивідуальності.

Підготовка до відповіді на *друге питання* вимагає розгляду психотипічних та індивідуально-психологічних особливостей особистості як сукупності рис, що визначають унікальність кожної людини. Психотипічні особливості відображають більш загальні характеристики, властиві певним групам людей, тоді як індивідуально-психологічні особливості підкреслюють

неповторну своєрідність кожної особистості. Важливо розуміти, що індивідуальні особливості формуються під впливом як біологічних, так і соціальних факторів, і розвиваються протягом життя. Необхідно також відзначити, що Індивідуально-психологічні особливості включають темперамент, характер, здібності, особливості психічних процесів, потреби та інтереси.

Стосовно *третього питання* насамперед необхідно більш детально зупинитися на спадковості, яка розглядається як здатність організму відтворювати потомство, передавати свої ознаки наступним поколінням, відновлення у нащадків біологічної подібності. За спадковістю передаються: тип нервової системи, конституція тіла, зовнішні ознаки (колір волосся, очей, шкіри) та власне людські задатки (високоорганізований мозок, здатність розмовляти, ходити у вертикальному положенні, займатись певними видами діяльності та ін.). Як умова формування особистості спадковість залежить від генотипу, який визначає анатомо-фізіологічну структуру організму, стадії його дозрівання, будову нервової системи, динамічність нервових процесів. Нервова система містить у собі спадково обумовлені можливості щодо формування потреб, форм поведінки, її здатність навчатися й виховуватися. За свідченням психологів, вродженими у людини є не готові здібності, а тільки потенційні можливості для їх розвитку — задатки, тому це поняття необхідно розкрити. І, звичайно, необхідно охарактеризувати ще один чинник формування особистості – середовище.

Підготовку відповіді на *четверте питання* необхідно розпочати з розкриття тези: процес становлення особистості як «саморуху» визначається єдністю його зовнішніх і внутрішніх умов. Зовнішні умови — умови природного й суспільного середовища, необхідні для існування індивіда, його життєдіяльності, навчання, освіти і праці, реалізації можливостей розвитку. Діють через внутрішні умови (природні нахили, сукупність почуттів, переживань), які існують у самому індивіді. Від природи індивіда, його потреб, інших суб'єктивних умов залежить, що саме із зовнішнього середовища є для нього значущим, впливає на нього і стає фактором його активності. Зовнішні і внутрішні умови розвитку за своєю суттю протилежні, водночас вони не тільки взаємопов'язані, а й переходять одні в одних. Зовнішнє, об'єктивне, засвоюючись індивідом, стає внутрішнім, суб'єктивним його надбанням, що визначає нові його ставлення до оточуючого світу. Також необхідно розкрити зміст таких понять, як інтеріоризація та екстеріоризація.

Питання для самоконтролю:

1. Дайте визначення понять «особистість», «Індивід», індивідуальність

2. Які компоненти входять до структури особистості?
3. Що входить до індивідуально-психологічних особливостей особистості?
4. Серед чинників, що впливають на формування особистості, який є більш визначальним – спадковість чи середовище?

Тести для самоконтролю

1. Соціалізація — це:

- А. Пристосування до умов навколишнього середовища;
- Б. Набуття соціальних статусів;
- В. Пристосування до думки інших людей;
- Г. Процес інтеграції індивіда у суспільство.

2. Поняття “індивідуальність” — це:

- А. Психологічні особливості;
- Б. Специфічні, особливі ознаки людини;
- В. Життєвий досвід;
- Г. Позиція індивіда у суспільстві.

3. Психологічні особливості, які стосуються успішності виконання однієї або кількох діяльностей, це

- А. Схильності;
- Б. Творчість;
- В. Здібності;
- Г. Креативність.

4. Здатність створювати і знаходити нові оригінальні ідеї, відхиляючись від прийнятих схем мислення успішно вирішувати завдання нестандартно- це

- А. Здібність;
- Б. Оригінальність;
- В. Креативність;
- Г. Творчість.

5. Людина, яка належить до постійного населення держави, користується правами та виконує обов’язки, встановлені законами цієї держави, — це

- А. Індивід;
- Б. Мігрант;
- В. Громадянин
- Г. Особистість.

Завдання 1. Підготуйте виступи з питань до практичного заняття, до одного з питань (на вибір) розробіть презентацію (не менше 8 слайдів). Обґрунтуйте, у чому полягають методичні особливості презентації.

Завдання 2. Педагогічна ситуація: Класний керівник 10 класу тихо заходить на урок української мови та літератури до свого класу і раптом бачить таку картину: вчителька сидить на стільці лицем до класу, збоку від неї стоїть учень, який тільки що декламував вірш, заданий для вивчення напам'ять, а на спинці стільця, на якому сидить вчителька, висить аркуш з віршем. Проаналізуйте ситуацію і запропонуйте своє бачення, як би Ви діяли на місці класного керівника.

Завдання 3. Напишіть есе на тему «Мої роздуми про себе як особистість».
Файли до завдань 1-3 викладіть на сторінці дисципліни у MOODLE у папку «Виконані завдання до семінарського заняття 5».